

UDK 323.285"20"

Pregledni rad

Review paper

Zlatan Lukić, Samir Arnaut

TERORISTIČKE AKTIVNOSTI I BEZBJEDNOSNE PRIJETNJE NA POČETKU 21. VIJEKA

Terorističke aktivnosti i drugi oblici nasilja obilježavaju početak 21. vijeka, pa svaki korak ka iznalaženju metoda djelovanja terorističkih organizacija predstavlja značajan korak u stvaranju pretpostavki za uspješno suprotstavljanje ili pak držanje pod kontrolom terorizma u svijetu. Najnoviji oblici ispoljavanja savremenog terorizma daju sadašnjem društvenom trenutku jednu sasvim novu dimenziju zbog bitnih razlika koje su uslovljene razvojem nauke, tehnike i tehnologije, kao i različitošću društveno-ekonomskih, političkih i istorijskih korijena njegovog nastanka.

Pod bezbjednosnom prijetnjom u savremenoj političko-bezbednosnoj teoriji podrazumijevaju se savremeni bezbjednosni rizici i prijetnje, posebno terorizam i organizovani kriminal, koje uveliko prevazilaze nacionalne granice, predstavljajući ozbiljnu regionalnu, evropsku, a u nekim segmentima i globalnu bezbjednosnu prijetnju.

Savremena nauka ulaže velike napore da ponudi opšte prihvatljivu definiciju terorizma. Međutim, i pored toga što terorizam predstavlja pravu pošast savremene civilizacije, politika mnogih moćnih država sputava naučnu misao i time odlaže definisanje savremenog terorizma. U pitanju su dvostruki standardi i pri tom neke države koriste terorizam, u svrhe, kada treba, bez angažovanja sopstvenih vojnih snaga izazvati sukobe, odnosno, nestabilnost u regionima.

Ključne riječi: terorističke aktivnosti, terorizam, oblici i organizacija, bezbjednosna prijetnja, savremena nauka, politika

1. TERORISTIČKE AKTIVNOSTI U PRVE DVIJE DECENIJE 21. VIJEKA

Terorizam, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom planu, početkom 21. vijeka dobija zastrašujuće razmjere, ugrožavajući demokratske procese i institucije, a u krajnjoj liniji, stabilnost međunarodnog poretka. Polazeći od stanovišta da u osnovi terorizma, kao ekstremne socijalno patološke pojave, obuhvataju društveni konflikti u širokom dijapazonu, od političko ideoloških, do etničko-vjerskih. (Butkovski 2011: 298)

Savremeni terorizam danas predstavlja jednu od najvećih globalnih prijetnji cjelokupnoj bezbjednosti, prouzrokuje nove, kompleksne rizike, a posljedice od terorističkih napada svakim danom su sve razornije. Njegovi protagonisti koriste legalnu infrastrukturu protivnika za planiranje i izvođenje napada. To ukazuje da je logistika terorista danas sve jednostavnija i teško uočljiva. Najnovije terorističke metode predstavljaju rezultat upotrebe novih savremenih tehnologija, te, međunarodnu aktivnost, kao i pronalazak novih izvora finansiranja i podrške. Upotreba, odnosno zloupotreba, informacionih tehnologija, kao što su internet i mobilni telefoni, proširila je okvir djelovanja terorističkih organizacija. Sredstva globalnog informacionog razvoja upravo su stavila u prvi plan mogućnost terorista da razviju bolju saradnju sa svojim simpatizerima i istomišljenicima širom svijeta i da utiču na njihovo ponašanje i usmjere ih ka svojim ciljevima kroz ideološko regrutovanje. Terorističke organizacije i grupe kroz globalne sisteme veza i mreža svakodnevno vrše propagande aktivnosti prema široj javnosti kroz snažne političke poruke.

Za ovakve aktivnosti posjeduju mnogobrojne zvanične i nezvanične web stranice na internetu, koje su dostupne velikom broju zemalja, jednostavne za pretragu i na engleskom su jeziku.

Globalizacija života i rada, kao i brisanje granica među državama, omogućila je teroristima da brzo i jednostavno prelaze iz jedne države u drugu kao i bilo koji drugi poslovni ljudi.

Ukidanje granica duž cijele sjevernoameričke slobodne trgovinske zone i EU omogućilo je pored protoka robe i ljudi, i protok dobra i zla. Terorizam dobija posebnu dimenziju nakon događaja od 11. septembra 2001. Svijet je u cijelosti postao svjedok sazrijevanja i pojave nove ere terorizma - ere globalnog terorizma, globalnog domašaja, čija je motivacija prije svega etnonacionalistička i religijska. Napadi na sredstva javnog saobraćaja u Londonu, Madridu, Parizu, Moskvi, i drugim evropskim gradovima, proteklih godina su svjetskoj javnosti pokazali da i evropskim zemljama prijete

opasnost od terorističkih napada, što je dovelo do brojnih reakcija i aktivnosti (sas-tanci, zaključci, inicijative i odluke) Evropske unije. Pojavni oblici terorizma i sredstva za njegovo sprečavanje i kontrolu, dugo su već predmet razmatranja UN i pojedinih regionalnih i međunarodnih organizacija. (Jovanić, Vasić 2011: 497-498)

Terorističke aktivnosti na početku 21. vijeka, su uveliko nastavljene žestokim tem-pom, i tako, provociraju i prijete cjelom svijetu. Svjedoci smo da više od dvije trećine svijeta na početku ovog vijeka ima problem sa sve većom ugroženošću slobodnog kretanja (slobode). To se sasvim sigurno može prepisati najvećim dijelom sve većim i opasnim aktivnostima od terorističkih napada. Te aktivnosti terorista su vrlo nepred-vidljive i nemoguće je davati bilo kakvu prognozu o samim njihovim aktivnostma, a kako stvari stoje one nisu dobre. Kao najmoćnija (jedna od najmoćnih) u savreme-nom vremenu je Al Kaida i Islamska država ISIS, i kako se da primjetiti da Al Kaida preuzima sve odgovornosti za počinjena teroristička djela, a jedan od tih napada je i napad na SAD (Svjetki trgovinski centar NY, 11.09.2001.), koji je jedan od najdirkt-nijih napada na čovječanstvo u novom dobu. Zatim, izvedeni su napadi na Pariz u više navrata na različita mjesta, te Brisel, London, Istanbul. Ovo nam sve govori da su teroristička djelovanja na prostoru Evrope, u intervalima i sve češća. Takva teroristička djelovanja odraz su prijetnjama evropskim državama i njihovo ugroža-vanje bezbjednosti građana, odnosno, unošenje nemira i straha od iznenadnih napada na ciljanu skupinu građana.

Terorističke aktivnosti na početku 21. vijeka nisu samo odraz na Evropu, već su i na drugim kontinentima veoma djelotvorne i učinkovite. Pa tako, u isto vrijeme, širom Nigerije, pokolj su vršili teroristi organizacije Boko Haram, koji su kao taoce uzimali i koristili djevojčice. Za samo nekoliko dana na nekoliko lokacija pripadnici Boko Harama ubili su oko 2000 ljudi naočigled cijelog svijeta. Snažna reakcija svijeta za ta masovna ubistva je izostala, za razliku od pokolja u Parizu, što se može reći za napade u: Nigeriji, Tunisu i drugim zemljama, koja su pokazali i znatnu licemjernost Zapada. Teroristi su napadali i: Somaliju, Pakistan, Francusku, Tursku, Katar, Afga-nistan, Tajland, Sjedinjene Američke Države, Bosnu i Hercegovinu, Irak, Siriju, Liban, Egipat, Niger, Čad, Libiju, Dansku, Rusiju, Saudijsku Arabiju, Jemen, Kame-run kao i neke druge države. Neke od pomenutih država više puta su bile na meti ter-orista. Pored ljudi, na meti terorista bili su i kulturni spomenici od neprocjenjivog značaja. Pripadnici IDIL-a rušili su drevnu Palmiru i ostalo kulturno-historijsko na-slijeđe, a na terenu su brzo napredovali. Kraj godine dočekali su u defanzivi nakon ruskog bombardiranja i akcija iračke i sirijske vojske. Svijet će pamtili i tragediju sa

hadža u kojoj je poginulo nekoliko hiljada ljudi kao žrtve meteža nastalog među ho-
dočasnicima u Meki¹.

Pokazatelji Instituta za ekonomiju i mir (Institute for Economics and Peace - IEP), koji danas ima urede u Sydneyu, New Yorku i Mexico Cityu, prema svojim istraživanjima, kažu da Globalni indeks terorizma iznosi 78% svih ubijenih prilikom terorističkih incidenata u 2014.god. i on se odnosi samo na pet zemalja: Irak, Afganistan, Pakistan, Nigerija, Sirija. Potencijalni problem kod rangiranja pojedine države na GTI-u leži u činjenici što ova metoda uključuje relativni utjecaj samo četiri indikatora za datu godinu, za pojedinu državu, i to: ukupan broj terorističkih incidenata, ukupan broj smrtno stradalih od terorističke aktivnosti, ukupan broj ranjenih tijekom terorističkih aktivnosti, te ukupnu materijalnu štetu koja je nastala kao posljedica terorističkih aktivnosti. Pri tome se svakom indikatoru dodjeljuje predodređeni faktor težine, bez potrebnog objašnjenja, zašto je primjerice materijalna šteta četiri puta teži faktor od broja ranjenih. Posve je jasno da teroristička aktivnost ozbiljno raste. U posljednjih 14 godina broj poginulih osoba u terorističkim napadima na svjetskoj razini porastao je skoro 10 puta. U napadima 2000. poginulo je 3329 ljudi, 2014. broj žrtava je 32658. (Čuljak 2016)

Činjenice su da u prve dvije decenije 21. vijeka, imamo najmoćniju terorističku organizaciju Al Kaida, zatim, tu je i prisluškivanje građana od strane američkih obavještajaca, što pokazuje da početak 21. vijeka, nije ništa sigurniji, kada je u pitanju prijetnja terorizmom. Naprotiv, sve je veća opasnost od terorizma. Jedino efikasno, što daje dobre rezultate u borbi protiv terorizma je kvalitetan obavještajni rad. Drugim radnjama, kao npr.: zatvaranjem granica, ukidanjem Šengenskog sporazuma, sužavanjem ljudskih prava i sloboda... se nećemo izboriti protiv terorizma. Intenzitet terorista u 2016, je još aktivniji, što je uočljivo nastavkom sukoba u Siriji i Iraku, Islamska država je sve aktivnija što se da naslutiti, da će oni u mjeri, u kojoj budu trpjeli poraze u Siriji i Iraku pojačati terorističke aktivnosti (Dragišić 2016). Da će 2017. biti nastavak sve češćih i nepredvidivih napada terorista, ukazuje trenutačna situacija u svijetu, a posebno stanje na Bliskom istoku.

1.1 USLOVI NASTANKA TERORIZMA NA POČETKU 21. VIJEKA

Terorizam u savremenim uslovima sve više poprima internacionalni karakter, pa je stoga gotovo neizvodljivo da se svaka država zasebno bori protiv njega. Budući da

¹ Vidjeti više na: <http://www.klix.ba/vijesti/svijet/svjetski-dogadjaji-koje-cemo-pamtiti-i-u-2016-teroristicki-napadi-izbjeglicka-kriza/151230094>, objavljeno: 01.01.2016.

teroristički akti ozbiljno ugrožavaju i narušavaju dobra i vrednosti koja se moraju štiti, mnoge države iniciraju odlučno i koegzistentno djelovanje protiv ovog vida političkog nasilja. Vrijednosti koje se nastoje zaštititi su, na prvom mjestu: međunarodni mir i sigurnost, a zatim i sistem međunarodnog komuniciranja kao jedan od ključnih uslova nesmetanog odvijanja međunarodnih odnosa, sloboda i prava pojedinaca koje je neophodno zaštititi, kako od država, tako i od pojedinaca koji ih ugrožavaju. (Krstić 2015: 318)

Terorizam kao pojava ostvaruje se u specifičnim uslovima koje je moguće klasifikovati i vrednovati prema mnogim kriterijumima. Uslovi imaju dvije bitne funkcije, i to :

- prva, da, su uslovi skup okolnosti u kojima i pod čijim uticajem nastaje i razvija se terorizam; i - druga bitna funkcija je, da, su uslovi stalni predmet djelovanja pojava i njenih činilaca na nastanak i razvoj terorizma. Oni u osnovi mogu biti stabilni - nestabilni, promjenjivi, povoljni – nepovoljni, za nastanak i razvoj terorizma kao pojave, strukture, organizacije, procesa. Možemo konstatovati, da imamo, s jedne strane, nužne i dovoljne uslove i, s druge, ostale uslove.

Nužni uslovi su oni uslove, bez kojih ni jedna pojava, u okviru istih, i terorizam kao pojava i kao organizacija, ne bi mogle ni nastati, niti se ostvarivati. Naredni činilac su dovoljni uslovi, pod kojima shvatamo one uslove koji obezbjeđuju formiranje i ostvarivanje pojave i organizacije, kao samosvojsvene, vremenski i prostorno povezane. (Stanković 2014: 12)

Ostali uslovi su, u stvari, uslovi prisustva, uslovljeni činiocima povoljne-nepovoljne situacije, ali se isti javljaju poslije nužnih i dovoljnih uslova. Nužne i dovoljne uslove odredićemo kao bitne, a ostale kao nebitne uslove. Iz tih razloga se objektivno mogu razlikovati uslovi koji, s jedne strane, odgovaraju, pogoduju razvoju i manifestaciji terorizma (npr. terorističkoj organizaciji), koje možemo nazvati povoljnim uslovima, a s druge strane, za razliku od onih koji ne pogoduju ostvarivanju terorizma kao pojave (terorističkoj organizaciji), a koje ćemo odrediti kao nepovoljne. (Tančić 2010:113)

Imajući u vidu navedene iskaze, nesporno je da se terorizam javlja i ostvaruje u bitnim uslovima, i to, prije svega, u prirodnim i društvenim uslovima.

Prirodni uslovi su prirodna svojstva određenih teritorija u određenim granicama, sa stanovišta povoljnosti za nastanak i razvoj terorizma.

Društveni uslovi su uslovljeni društvenim odnosima i procesima, pri čemu iste stvari, prilagođava i mijenja svjesnom, ciljnom i svrshodnom djelatnošću sam čovjek, koji iste saglasno svojim potrebama i interesima koristi i utiče na njih. Bitni

društveni uslovi su društveno - ekonomska funkcija i nivo razvijenosti iste, u čijem okvirima subjekti terorizma ostvaruju svoja ponašanja, društvena struktura postojećeg društva sa kojom je usko vezana i društvena situacija i ekonomska sposobnost za proizvodnju i razvoj, te društvena svijest - nauka, ideologija, religija, itd. U uslove nužno obuhvatamo i postojanje društvenih i političkih institucija, ustanova i organizacija, društvene norme i odgovarajuća ponašanja. Nesporno je da se terorizam kao realna društvena i politička pojava ostvaruje u postojećim ekonomskim, političkim, pravnim, tehničko – tehnološkim, informativno - komunikacijskim, kulturno - obrazovnim, tradicionalnim, organizacijskim, ideološkim, teritorijalno - političkim, vremenskim i drugim uslovima. Primjer su ekonomski uslovi kao jedan od uzroka pojave terorizma, koji imaju ključnu ulogu za bilo kakvu terorističku akciju.

Treba imati na umu da se savremeni terorizam ne može suzbiti samo računajući na donekle ograničene mogućnosti pojedinačnih ugroženih država. Naprotiv, borba protiv ovog vida nasilja biće u budućnosti sve teža, jer će se njegov obim i kapaciteti enormno uvećavati, a njegov organizovani dio sve uspješnije stabilizovati i učvršćivati u državnim i ekonomskim strukturama napadnute države. Veliki broj suverenih država se danas suočava sa velikim problemima, jer terorističke organizacije prevazilaze državne granice i učestalo se suočavaju sa prijateljskom konkurencijom i ljubomornim čuvanjem obaveštajnih „izvora i metoda“, što opet u značajnom obimu sputava adekvatnu razmjenu i protok informacija sa drugim zemljama. Jedan od najvažnijih aspekata koji će biti stalni pratilac terorizma u narednom periodu su konstantna nastojanja i aktivnosti da se stvori međunarodni pravni osnov za definisanje normi i pravila u borbi protiv politički motivisanog nasilja, u koje spada i terorizam. I pored svih nastojanja OUN u donošenju navedenih pravnih dokumenata, i dalje smo uskraćeni za jednu opšte prihvatljivu definiciju terorizma, što predstavlja najveći problem i prepreku da se izvrši operacionalizacija međunarodno pravnih akata u borbi protiv modernog terorizma. (Krstić 2015: 319-320)

1.2. SUBJEKTI TERORIZMA NA POČETKU 21. VIJEKA

Subjekti su ti koji izučavaju i vrednuju uslove, i u odnosu s njima i u odnosu na njih, i oni u određenoj mjeri i definišu ciljeve i preduzimaju razne aktivnosti kako bi ih realizovali, vršeći pri tom jedni na druge razne uticaje. Ti početni uslovi su objektivno zatečeni i osnovni, a svi ostali su promjenjivi određenim ponašanjima i aktivnostim raznih subjekata. Subjekti terorizma su bitni činioци ukupnih društvenih i političkih

procesa. Politika i političko je, u stvari, odnos u kom učestvuje mnoštvo subjekata koji se međusobno razlikuju po mnogim kvalitativnim i kvantitativnim svojstvima, ulogama i položajima, mjestu, funkcijama, te se u tim procesima javljaju i subjekti terorizma. Subjekte terorizma možemo definisati kao pojedinačne grupe i kolektivne učesnike, terorističke organizacije manjeg ili većeg obima, koji posredno ili neposredno, sa manjim ili većim intenzitetom, usmjerenošću, voljno ili nevoljno, učestvuju u ostvarivanju politike, terorizma, terorističkih aktivnosti i akcija. Društvo, u užem ili širem shvatanju, kao i pojedinac, grupe, kolektiviteti su i subjekt i objekt terorističkih aktivnosti i terorističkih akcija. Čovjek kao pojedinac, i širi oblici ljudskog organizovanja, u određene društvene i političke odnose stupaju nezavisno od svoje volje i u njima učestvuju u raznim vezama i odnosima. U tim društvenim i političkim i drugim odnosima i vezama, čovjek i drugi kolektiviteti, kao članovi određene društvene i političke zajednice mogu biti zadovoljni ili nezadovoljni tim odnosima, te u skladu sa svojim potrebama, motivima, interesima i ciljevima oblikuju, svoje modele odnosa, pravila ponašanja i u tom pravcu usmjeravaju i razvijaju svoju aktivnost i akciju. Usmjereni i razvijana aktivnost i akcija dovodi ih u raznovrsne kontakte i opštenja sa drugim pojedincima i kolektivitetima, koji se nalaze u sličnim ili različitim položajima. Nastojeći da budu relativno samostalni, oni se pri tom suprostavljaju podređivanju, ali i nastojeći da drugima budu nadređeni, javljaju se u ulozi podređenog i nadređenog ili vođenog ili vođe. Kao što se vidi iz navedenih iskaza, mogući su raznovrsni odnosi, koji se ne mogu samo sa jednog aspekta sagledavati niti proučavati. Saglasno predmetu ove monografije, nesporno je da u ostvarivanju terorističkih aktivnosti i akcija, učestvuju i podređeni i nadređeni, vođeni i vođe, dobrovoljno opredijeljeni i prinuđeni, kao i neutralni, individualni i kolektivni, oficijelni i spontani, legalni i ilegalni, legitimni i neligitimni, organizovani i neorganizovani, aktivni i pasivni i drugi učesnici.

Subjekti terorizma se javljaju u višestrukim ulogama, koje uslovno možemo odrediti:

1. kao subjekte očuvanja i proširenja političke suverene vlasti matične države;
2. kao subjekte negiranja, osporavanja i slabljenja političke suverene vlasti matične države, i
3. kao subjekte otcjepljenja od matične države i formiranja nove države.

Subjekte terorizma, možemo klasificirati po mnogobrojnim kriterijumima. Jedan od kriterijuma klasifikacije jeste uloga i položaj subjekata, i po tom kriterijumu subjekte terorizma možemo razvrstati na: subjekte koji čine akciono jezgro, potom subjekti – aktivisti – nosioci akcija, aktivisti – sljedbenici, učesnici – korisnici akcija i

kontraaktivisti. Po sastavu - kolektivnosti, subjekte možemo klasifikovati na: kolektivne, grupne i individualne. Po kriterijumu organizovanosti na: organizovane i neorganizovane, po kriterijumu dobrovoljnosti oficijelnosti, legalnosti, legitimnosti, aktivnosti, usmjerenosti. Kao subjekti terorizma mogu se identifikovati i spoljni i unutrašnji, državni i nedržavni, izvršioci i organizatori, pomagači, i dr. Moguće su klasifikacije i po drugim kriterijumima; kao što su kriterijumi aktivnosti, te u tom smislu subjekti terorizma mogu biti aktivni ili pasivni subjekti i sl. Subjekti terorizma su raznovrsne organizacije koje djeluju na raznim prostorima, raznovrsnim aktivnostima i akcijama, počev od Crvenih brigada - Italija, Frakcija crvene armije - Njemačka, ETA-Španija, IRA – Sjeverna Irska, Hamas – Liban, Hezbolah – Liban, Abu Nidal – Liban, Demokratski front za oslobođenje Palestine – Liban, Tamilski tigrovi – Šri Lanka, Kurdistsanska radnička partija – Turska, Sendero Ruminoso – Peru, Al-Kaida, Islamska država u Iraku i Levantu (ISIL), i dr.

Masovnije terorističke organizacije su u većini slučajeva formirane prema birokratskim i vojnim standardima, sa više nivoa rukovođenja, sve do neposrednih izvršioaca terorističkih aktivnosti i akcija. Određen broj terorističkih organizacija imale su i imaju ćelijski sistem organizovanja, koji obuhvata više ćelija na određenim teritorijama, pri čemu se pripadnici raznih ćelija ne poznaju, čime se teroristička organizacija štiti od mogućih „provala“. Na prvom mjestu je tajnost i konspirativnost. Jedan broj terorističkih organizacija koristio je i koristi model mrežne organizacije, gdje se određen broj članova povezuje na mrežnim principima tj. kao specifična grupa veza, čvorova. U tom kontekstu povezivanje može biti po osnovu lančane strukture, čvorne strukture i mreža pune matrice. (Stanković 2014:15-17)

Terorizam, i njegovo terorističko djelovanje, može se smatrati kako političko nasilni akt. Više puta sam u predhodnom izlaganju ovog rada govorio o njegovom djelovanju. Stoga se karakteriše kao akt koji prenosi i stavlja do znanja svoju aktivnost kao poruku koja se manifestuje kao aktivnost terorista (terorističkih organizacija), i na taj način govori o značajnim ciljevima djelovanja i njihovim namjerama izvršenja terorističkog akta. Terorističke grupe veoma vješto i smišljeno određuju ciljeve, prvenstveno sa tom namjerom, preuzimanja odgovornosti, izvedene terorističke akcije, i na taj način opravdaju svoj osnovni cilj, izazivanjem straha i nemira kod civila. Terorističke organizacije uvijek pospješuju motivaciju svoje ćelije i samih terorista u namjeri ostvarenja njihovih ciljeva. Pored izazivanja straha i prijetnji bezbjednosti civila, motivisanosti, teroristi se karakterišu još po svojoj brutalnosti, raznovrsnosti, nasilnog djelovanja i ophođenja koja se manifestuju na različite objekte. Vrijeme koje je ispred nas dovelo je čovječanstvo do savršenstva, tako da svi oni koji su odlučni

da se priklone terorističkim grupama, su manje-više dobro usavršeni i obučeni, poznavanjima komunikacijsko - tehničke informatičnosti, poznavanjima više svjetskih jezika. Savremeni terorizam to prepoznaje kao bitan cilj terorističkih organizacija pri omasovljavanju njihovih ćelija. Ovdje je jasna jedna stvar, sama globalizacija i uspostavljanje novog svjetskog poredka je omogućila brzo napredovanje pojedinaca da se usavrše i budu spremni za djelovanje u određenim situacijama na određene ciljeve. Teroristički ciljevi su prvenstveno usmjereni ka zapadnim zemljama. Nas ne treba da iznenađuje njihova brza djelovanja unutar tih zemalja, jer se teroristi odlikuju veoma iznenađujućim akcijama, odlučnošću (za terorističke organizacije vrlo bitna karakteristika, naročito sad, kad su masovni samoubilački, odnosno, bombaški napadi), zatim veoma su pokretljivi, ofanzivni, primjenjuju veliku dozu drskosti, mudrosti i mnoge druge osobine koje ih čine operativnijim u izvršenju datih ciljeva. Sve ovi navedeni pojmovi, karakterišu i povlače određeni cilj. Oni se ispoljavaju od akcije, tj., zamisli izvršenja tereoiističkog čina. Pokušat ću pojasnit sam čin izvođenja terorističkih napada. Kako bi ispunili zadani cilj, a to je, da prvenstveno: Svaki teroristički čin je dobro smišljen i ima veoma jasnu namjeru ugrožavanja, prije svega, političke stabilnosti, i na taj način, nametnuti jasne političke ciljeve. Ti politički ciljevi nisu ni malo naivni. Oni se odnose na razne sektore političnosti jedne zemlje, koje se terorističkim putem žele ostvariti. Najčešća pojava, kad je u pitanju ovakva aktivnost, je neusklađenost političkih ciljeva i sredstava za njihovo ostvarivanje, tj., da se politički ciljevi žele ostvariti na nezakonit i neprihvatljiv društveni način i zakon. Na te činjenice vrlo je jednostavno odslikati da se terorizmom, pospješuje i aktiviraju kriminalne radnje, koje dovode do ostarivanja (nametanja) ciljeva. Ovdje bi se osvrnuo na kratak osvrt (analizu), kad je upitanju djelovanje savremenog terorizma i njegovog cilja. Tu se ne radi ni o malo neorganizovanoj stvari. Njihovi ciljevi nisu usko usmjereni na jednokratno djelovanje u izvođenju terorističkih akcija. Terorističke organizacije veoma mudro primjenjuju svoje smišljene ideje kako i na koji način izvršiti napad i na taj način šalju jasnu poruku onome kome je namijenjen teroristički čin, a istovremeno i svojim (ostalim terorističkim organizacijama) istomišljenicima. Oni kao organizacija takvim pristupom jasno stavljaju do znanja svoje ciljeve kao akt preuzimanja svih odgovornosti za počinjena djela. Veoma mudro koriste svoje ciljeve prilikom svakog izvršenog terorističkog čina, tako što, time izazivaju strah i osjećaj nesigurnosti manjih terorističkih, kriminalnih grupa, koje se umrežavaju i povezuju u jednu veću cjelinu, gdje šalju vrlo jasnu sliku da terorizam i njegovo djelovanje na početku 21. vijeka ima jasne namjere sa ciljem jačanja i omasovljavanja njihove organizacije u što veću zajednicu i preuzimanja vlasti, neleganim terorističkim radnjama.

2. BEZBJEDNOSNE PRIJETNJE U PRVE DVIJE DECENIJE 21.VIJEKA

Sam početak 21. vijeka donio je nove bezbjednosne opasnosti i prijetnje na globalnom planu. Savremeni izazovi, rizici i opasnosti po globalnu bezbjednost su postali izuzetno značajni i bitno obilježavaju savremene međunarodne odnose. Kao posljedica globalizacije i uspostavljanja „novog svjetskog poretka“ prestala je opasnost od rata između vodećih država svijeta, a istovremeno su se pojavili mnogi unutrašnji i manji međunarodni sukobi. Upravo ovakvi sukobi jesu pogodno tlo za izrastanje terorizma u najveću prijetnju bezbjednosti država, budući da takva područja predstavljaju suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulativa izvor nasilja, pogodnost za lociranje terorističkih kampova za obuku terorista, trgovinu oružjem, jačanje religioznog fundamentalizma, širenje nasilja, itd. Ovome treba dodati težnju terorista za postizanje dva globalna cilja: prvi, svrgavanje aktuelne vlade u nekoj zemlji ili njeno redefinisavanje i drugi, razbijanje teritorijalnog integriteta neke države. U poređenju s ratovima koji su odnijeli mnogo veći broj žrtava, očigledno je da je terorizam brutalnošću i psihološkim efektom – kao propratnom pojavom, uspio da se nametne kao svjetska opasnost i problem. Terorizam se više ne može lokalizovati na regiju ili državu. To je društvena pojava koja postaje međunarodni problem i ima nesumnjiv uticaj na cijeli svijet. Globalni aspekt terorizma je višedimenzionalan. U prvom redu, on se može posmatrati kao napad na društveni i ustavni poredak kao najvišu vrijednost svake države, zatim kao način borbe za ostvarenje nacionalnih prava ili pak kao sredstvo sile u međunarodnim odnosima.(Popović, Gajić, Kovačević 2011:753-754)

Novi izazovi i prijetnje bezbjednosti sve više izlaze iz okvira teritorijalnih granica država, konstituišući se kao regionalne i transnacionalne mreže opasnosti. Takvim izazovima i prijetnjama ne mogu se uspješno suprotstaviti ni najbogatije i najjače države. Zato je ucrtana međudržavna saradnja i bezbjednost, zasnovana na dijalogu i partnerstvu u cilju stvaranja ne samo zajedničke, nego i nacionalne i bezbjednosti pojedinca. Takav univerzalni model nameće se kao obrazac za dostizanje neophodnog nivoa svih vidova bezbjednosti. U uslovima turbulentnog geostrateškog bezbjednosnog okruženja, sa multipliciranim i disperzivnim izazovima, nastala je jedna nova zamisao saradnje u bezbjednosti, tzv. „kooperativna bezbjednost“ („Cooperative Security“). (Vejnović, Obrenović 2012: 84-85)

U teoriju bezbjednosnih nauka se, kao odrednica savremenog terorizma, (po kojima se on razlikuje od tradicionalnog), mogu izdvojiti: globalnost, što nas usmjerava

na pomisao da granice više nisu prepreka terorizmu; letalnost - promjena taktike kojima se nekada težilo uznemiravanju javnosti impresionirajućim žestokim akcijama, novom taktikom ubijanja što većeg broja civila i zastrašivanja što većeg broja ljudi. Što veća koordiniranost terorista i veća prouzrokovana nasilja, brišu se klasične granice između terorizma i objavljenog rata među državama, koristeći najrazvijenije tehnologije i usmjerenosti ka uništavanju najrazvijenije tehnologije koja ugrožava „svetu tradiciju“ terorista; organizuju ga i sprovode transnacionalne zavjerničke mreže, sprovode fanatični ekstremisti željni što većeg uništavanja, primjenjujući samoubilački metod, ispoljavajući nespремnost za pregovore i kompromise, kao i pokazivanje velike mržnje prema odabranoj meti-cilju. Savremeni terorizam se manifestuje terorističkim aktom koji se najčešće realizuju kao: oružani napadi na objekte i lica, i ubistva (poznati kao atentati), podmetanja i aktiviranja eksplozivnih naprava, izazivanja požara, upotreba otrova, štetnih gasova, hemijskih i drugih štetnih materija, otmica lica, vozila, brodova ili aviona, te uzimanje talaca i kidnapovanje, zatim, prijetnja slanja pisma - bombi, upotreba automobila-bombi, prijetnje terorističkim napadom, lažne dojave i uzbune i slično. (Milašinić, Mijalković 2011:5)

Odnos između država danas je sve složeniji, tj., sve veća povezanost između njih, direktno se odražava ne njenu bezbjednost (sigurnost). Prema Rami Masleši „kako ni jedna zemlja ne može da održi svoju sopstvenu bezbjednost ignorišući ili nena-mjeravano uvećavajući nesigurnost drugih društava“ onda to ukazuje, da na međunarodnoj sceni se odvijaju procesi u odnosima između države s ciljem promjene odnosa snaga i nametanje odgovarajućih sistema vrijednosti, odnosno određenih oblika političkog uređenja. U tim oblicima pritisaka trebamo posmatrati i terorizam što nam pokazuje da je on permanentni pratilac naznačenih političkih i drugih procesa, ispoljavajući se kroz razne oblike nasilja, kako bi se zavisno od kreatora i postavljenih ciljeva destabilizirale osnovne vrijednosti svakog društva. Kako se radi o sigurnosnom problem današnjice, nije ga moguće locirati samo za određenu državu ili šire područje. Radi se o sigurnosnom fenomenu sa kojima se kontinuirano suočava međunarodna zajednica. Sve dosadašnje forme i oblici ispoljavanja terorizma imaju višedimenzionalni, tajni i razarajući karakter, posebno ako uzmemo u obzir njegove savremene metode, vidove djelovanja, koje u posljednje vrijeme poprimaju ozbiljne i političke konotacije. Činjenici doprinosi i to što se nosioci terorizma danas koriste najsavremenijim tehničko-tehnološkim sredstvima, pri čemu je prisutna i naglašena profesionalizacija, globalizacija, saradnja između terorističkih organizacija, s težnjom korištenja bioloških, hemijskih, nuklearnih i drugih energenata za izvođenje djela terorizma (Masleša 2001: 677). Što su prijetnje jasnije, tj. konkretnije, veća je opasnost

po bezbjednost na bilo kom nivou, mada se ne smiju zanemariti ni manje vidljive prijetnje koje posredno mogu ugroziti dostignuti nivo bezbjednosti. Evropska strategija bezbjednosti je kao glavne bezbjednosne prijetnje u Evropi, istakla: terorizam, profilerizaciju oružja za masovnu uništenje, regionalne sukobe, organizovani kriminalitet i neuspjeh država. Isprepletenost i međuzavisnost bezbjednosnih prijetnji nadilazi sposobnosti samostalnog odgovora. Stoga se sve više nameće potreba za prihvaćanjem tzv. „sveobuhvatnog pristupa“ kojim se opasnosti smanjuju i otklanjaju saradnjom i zajedničkim djelovanjem. Glavni nosioci aktivnosti kreiranja mira i stabilnosti na globalnoj političkoj sceni, su: UN, OEBS i NATO, a njihova nastojanja dopunjuju aktivnosti niza regionalnih organizacija. (Keča 2012: 70)

ZAKLJUČAK

Terorizam, predstavlja ogroman problem savremenom svijetu, odnosno, terorizam je prepreka razvoja savremenog svijeta ka globalnom društvu. Terorizam je postao misao, pojava, pojam kao termin, koji je ušao u svakodnevni život savremenog društva i kao takav predstavlja društveni fenomen. Uporedo sa razvojem čovječanstva, u tehničkom, materijalnom i obrazovnom – naučnom pogledu, razvija se i sam terorizam, koji se masovno širi cijelom planetom, koristeći se stalnim promjenama, po sadržini, formama, tipovima i oblicima samog organizovanja, načinima njihovog djelovanja, njihovoj tehničkoj opremljenosti.

Nije neophodno napomenuti da terorizam nije nastao odskora. Njegovi korijeni se vuku još iz daleke prošlosti, i kao takva pojava i tvorevina predstavlja dugogodišnju opasnost i prijetnju po civilizaciju i njen razvoj. Vrlo česte podjele terorizma se odnose na posredni i nepsredni vid terorizma.

Posredni se odnosi na omalovažavanje vlade u smislu prikazivanja njene nesposobnosti, da obezbjedi zaštitu svog stanovništva i same vrijednosti materijalne zaštite. Neposredni vid terorizma se manifestuje, kao cilj terorizma, u smislu terorisanja nosilaca vlasti ili njihovih zvaničnih predstavnika. Prilazeći sa tog aspekta, analiza terorizma ukazuje na to kao relevantne činioce, tj. njegovi nosioci koji se pojavljuju kao, nedržavni, odnosno, nevladini, ljudskih organizacija ili država, ali kao i sama međunarodna zajednica pa se može konstatovati, da je međunarodni terorizam pojava čiji su nosioci, kao kod mnogo drugih činilaca socijalne nefunkcionalnosti i posjeduju odličnu moć (sposobnost), prilagođavanja u izmijenjenim društvenim uslovima. Osvrćući se na dugu istoriju terorizma, može se primijetiti da u posljednje dvije decenije,

terorizam doživljava ogroman iskorak, i da nanosi ozbiljne probleme u međunarodnim odnosima, te ugrožava mir i stabilnost u svijetu. Njegovi uzroci i motive su različiti. Primjećuje se, da za takvo stanje, u kojem terorizam dobija vjetar u leđa, stoje velike materijalne snage, koje su potkrepljene finansijskim sredstvima, kao i najsavremenijom tehničkom opremom. Cilj terorizma jeste skretanje pažnje javnosti na stanje, položaj i probleme neke društvene grupe i njihovo stavljanje u prvi plan u odnosu na sve druge probleme u državi, regionu, pa čak i svijetu, slanje poruke, koje su najčešće političke, o težnji i namjerama te organizacije. Ako se pažljivije posmatra, vidi se da u osnovi svakog terorističkog motiva leži sticanje, očuvanje i odbrana individualnog odnosno, kolektivnog identiteta. Terorizam ugrožava sve značajne resurse savremenog društva: demokratiju, slobodu, ekonomiju, naučna dostignuća, ljudska prava i sl. Kako bih se suprotstavljalo terorističkim aktivnostima, neophodna je uspostava protiv samih prijetnji bezbjednosti. Sam pojmom bezbjednosti, vremenom je obuhvatao različite djelatnosti. Uopšteno gledano pojam bezbednosti obuhvata oblasti kao što su: državna, civilna i vojna bezbjednost; vanjska i unutrašnja bezbjednost; međunarodna, nacionalna i zajednička bezbjednost. Jedan od vidova cjelokupne bezbjednosne sigurnosti odnosi se na integralnu bezbjednost. Integralna bezbjednost, odnosno, cjelovita bezbjednost, predstavlja odbranu od svih načina oružanog i neoružanog ugrožavanja i ostvarenja potpune i svestrane bezbjednosti na svim nivoima i u svim sadržajima života i djelovanja čovjeka i društva. Kada je upitanju samo suprtstavljanje od terorističkih aktivnosti i drugih oblika ugrožavanja, neophodno je, prije svega, preispitati sami sistem države i društva, njegovom snagom, kvalitetom moći, vitalnošću, demokratskošću, pravnom državom i daljim razvojem sloboda i prava građana, te njihovo jače povezivanje odnosa u svim sferama društvenog života. Samo, ako se uspostavi jako demokratsko društvo etički, ekonomskih i organizaciono snažnije i stabilnije, na taj način to društvo će se osjećati odgovornijim da uspostavi zaštitni bedem i smanji mogućnost organizovanja terorističkih aktivnosti. Da bih se došlo do što kvalitetnije uspostave bezbjednosti nad terorizmom, neophodna je vrhunska osposobljenost državnih antiterorističkih jedinica. Vrijeme koje je ispred nas, uvodi nas u vrijeme straha, nesigurnosti i opasnostima od terorističkih akcija. Što za međunarodni sistem bezbjednosti predstavlja veliki izazov. Da bi se međunarodna zajednica bezbjednosti suprotstavila sve jačim terorističkim djelovanjem, neophodno je da se zauzme jedinstven stav i sprovede sve mjere bezbjednosti koje su usaglašene velikim brojem rezolucija u vidu zauzimanja jasnog stava u borbi protiv terorizma.

LITERATURA

1. Batkovski, Tome (2011), *Bezbedonosna procena nacionalnih i međunarodnih konflikata kao element strategijskog prilaza u suzbijanju terorizma, Suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulativa*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
2. Čuljak, Tihana (2016), Telegram, Zagreb, dostupno na: <http://www.telegram.hr/price/cijena-terorizma-je-veca-od-50-milijardi-dolara-godisnje-naj-vece-zrtve-su-trzista-u-nastajanju/>, pogledano: 24.06.2016.
3. Dragišić, Zoran, dostupno na: <http://www.cdm.me/svijet/meridijani/terorizam-je-kao-voda-ako-ga-zatvorite-na-jednom-mjestu-on-ce-proci-na-drugo>, Izvor: B92, objavljeno: 02. 01. 2016.
4. Jovanić, Vlado, Vasić, Gojko (2011), *Terorizam i globalizacija, Suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulativa*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
5. Keča, Radovan (2012), *Terorizam, globalna bezbjednosna prijetnja*, Banja Luka.
6. Krstić, Marko (2015), “Međunarodna policijska saradnja u funkciji borbe protiv terorizma”, Vol. 12 No 3, Megatrend revija, Beograd.
7. Masleša, Ramo (2001), *Teorije i sistemi sigurnosti*, Magistrat, Sarajevo.
8. Milašinović, Radomir, Mijalković, Saša (2011), “Terorizam kao savremena bezbedonosna pretnja, Međunarodna stručna konferencija”, Suprotstavljanje terorizmu, međunarodni standard i i pravna regulative, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
9. Popović, Predrag, Gajić, Miodrag, Kovačević, Stevan (2011), “Globalna opasnost od terorizma i najpoznatije terorističke organizacije Evrope”, Suprotstavljanje terorizmu – međunarodni standardi i pravna regulativa, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
10. Stanković, Nedeljko (2014), *Terorizam i finansiranje terorizma*, Evropski Univerzitet Brčko Distrikt, Brčko.
11. Tančić, Dragan (2010), „*Milosrdni anđeo“ i žrtve terorizma na primeru SRJ-Kosova i Metohije*, Beograd.
12. Vejnović, Duško, Obrenović, Predrag (2012), *Defendološki (zaštitni, bezbjednosni i odbrambeni), izazovi u međunarodnim odnosima s pogledom na Bosnu i Hercegovinu*, Evropski centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminalistička istraživanja, Banja Luka.

13. <http://www.klix.ba/vijesti/svijet/svjetski-dogadjaji-koje-cemo-pamtiti-i-u-2016-teroristicki-napadi-izbjeglicka-kriza/151230094>

Lista Akronima – Skraćenice

ETA - Baskijska otadžbina i sloboda (Euskadi Ta Askatasuna)

EU - Evropska Unija (European Union)

IEP – Institut za ekonomiju i mir (Institute for Economics and Peace)

IRA - Irska republikanska armija (Irish Republican Army)

IS - Islamska država (Islamic State)

ISIL - Islamska država Irak i Leviant (Islamic State of Iraq and the Levant)

ISIS - Islamska država Iraka i Sirije (Islamic State of Iraq and the Siria)

NATO - Organizacija Sjeveroatlanskog Saveza (Nort Atlantic Trealy Organization)

OEBS - Organizaciju za evropsku bezbjednost i saradnju (Organization for Security and Cooperation in Europe)

UN - Ujedinjeni Narodi (United Nations)

TERRORIST ACTIVITIES AND SECURITY THREATS AT THE BEGINNING OF 21ST CENTURY

Summary

Terrorist activities and other forms of violence marking the beginning of the 21st century, and every step to finding a method of action of the terrorist organization represents a significant step in creating the conditions for successfully holding the opposition to or under the control of terrorism in the world. The latest manifestation of contemporary forms of terrorism, given the current social moment a totally new dimension because of fundamental differences that are caused by the development of science and technology, as well as the diversity of socio-economic, political and historical roots of its origin. Under the security threat in contemporary political and security theory include the contemporary security risks and threats, especially terrorism and organized crime go far beyond national borders, posing a serious regional, European, and in some segments and global security threat.

Modern science is making great efforts to offer a universally acceptable definition of terrorism. However, despite the fact that terrorism is a real scourge of modern civilization, politics of many powerful states hampers scientific thought and thus delaying the definition of modern terrorism. These are double standards and at the same time some states use terrorism in use, when necessary, without the involvement of its own military forces cause conflicts and instability in the region.

Keywords: terrorist activities, terrorism and forms of organization, security threats, modern science, politics.

Adresa autora

Authors' address

Zlatan Lukić

zlatan.lukic@hotmail.com

Samir Arnaut

samir.arnaut@osce.org

Rad prezentiran na Naučnoj konferenciji "Savremeni izazovi i perspektive društvenih i humanističkih studija", Filozofski fakultet u Tuzli, april 2017. god.